

as években négy téglasor alá kb. 35 cm mélységben (a járósinttől számított) egy 5 cm vastag habarcsréteg került. Ez alatt további három sor téglá helyezkedik el 55–60 centiig, ezek a téglák hosszabbak, de méretük ezeknek is változó, mint a fentieké. Az eredeti, Árpád-kori döngölt agyagalapozás 60 cm mélységtől kezdődött. A döngölt agyag alatt minden esetben megfigyeltünk egy sor téglaszerű, kis kocka alakú égetett agyagréteget, közvetlenül az altalaj felett.

A most álló falakat teljesen az egykori alapozásra építették. A szentélynél ma is megfigyelhető a kétvállas forma. A szentély és a hajó találkozásának beszögellése után 80 centire ismét egy beugró szöglet következik, és innen folytatódik tovább a szentély fala.

A templom É-i oldalán a 13. századi fal és a ma is álló fal csatlakozásának vonalában bukkantunk az Árpád-kori templom Ny-i zárófalának alapozására, amely a többihez hasonlóan döngölt agyagból készült, alatta pedig a paticsos téglaszerű réteg következett. Azonban nem lehetett hosszabban megfigyelni, mert a középkori és újkori bolygatások egyaránt elbontották. Már a késő középkorban megbolygatták, ugyanis két temetkezés, melyeket a templomon belül találtunk, éppen ezt a Ny-i zárófal alapozást vágta át. A templomon belül az újkori bolygatás mértéke is igen nagy volt, átlagban 1–1,5 m mélységig figyelhető meg az a laza, nagyon homokos, törmelékes (tégla, habarcs, csont) réteg, amit az újkori bolygatás eredményezett. Ezt már egy keményebb, de szintén törmelékes réteg követett az altalajig, ez a középkori bolygatások következménye.

Feltártunk még három Árpád-kori és három késő középkori temetkezést. Tájolásuk Ny–K-i és mind bolygatott, csak részleges vázak voltak. Kettő a templomban, az egykori Ny-i fal alapozásán kerültek elő. Két Árpád-korit és egy késő középkorit az 1. kutatóárokban, a szentélynél, egy másikat pedig a 3. kutatóárok legalján találtunk. Az 1. kutatóárokban lévő késő középkori részleges váz az Árpád-koriaktól feljebb helyezkedett el, felette koporsószeget is találtunk a földben, medencéjére hajlított jobb kezének középső ujján egy bronzgyűrűt fedeztünk fel.

KOVÁCS ENIKŐ

537. Törökbálint, Tükör-hegy (KÖH 11912)

(Pest megye) Ró, Á

A Nádasdy út 1., 4. számú telkek I. ütemtervhez tartozó területén (4354/1, 4354/4 hrsz.) 2010. július 29. és szeptember 23. között végeztünk megelőző feltárást, ami 55 régészeti jelenséget eredményezett. A jelenségek közül 3 földbe mélyített ház, 3 kemence, 6 tűzhely, 10 árok és 33 gödör. Közülük 3 datálható a római korra, további 2 lelet nélküli jelenség fekvése, betöltése alapján valószínűleg szintén a római korból származik; 32 régészeti objektum egyértelműen Árpád-kori, és további 18, lelet nélküli objektum valószínűleg szintén az Árpád-kori telep része.

A terület legkorábbi régészeti maradványai a római korból származnak. Két római bronzpénzt, néhány római kerámiatöredéket, római tetőcserép töredékét találtuk az árkokban. Az árkok betöltésében talált apró köves foltok alapján feltehető, hogy ezek az árkok falak maradványai lehettek, amelyeket az Árpád-korban teljesen elbontottak. Sok faragott követ találtunk az Árpád-kori objektumokban, kövekkel rakták körbe az egyik tűzhelyet, és két kemencét. Egy kemence kövei között római tetőcserép töredéke is feküdt.

A terület legtöbb és legfontosabb régészeti jelenségei egy Árpád-kori telep részletei. A településből 3, egymástól távol fekvő, földbe mélyített házat, a házakhoz tartozó munkagödröket, tárológödröket, kemencéket, tűzhelyeket és a telkeket elválasztó árkokat találtuk meg. Mindhárom ház sarkában kemence állt. Az egyikben megmaradt a kemence ívelt szája. Egy másik külső oldalt kövekkel erősítették meg, de a kemence belső oldala mellett is találtunk kisebb köveket. Az egyik ház közepén megmaradt a döngölt agyagpadló foltja, a padló részletet Árpád-kori kerámiatöredékek és egy vaskés borította. A házban viszonylag sok leletet találtunk, a kerámiatöredékek, állatcsontok, vastöredék mellett egy ép őrlőkő és őrlőkőtöredékek kerültek elő. Egy másik házban, a ház padlójába vájt sekély mélyedésben Árpád-kori cserepek mellett egy ezüstözött bronzgyűrűt találtunk. A 49. házról feltűnően kevés lelet került elő, a házat valószínűleg teljesen „kitakarított” állapotban hagyták el a lakói.

A gödrök közül munkagödörként használhattak három objektumot; mindhárom mérete, alakja, betöltése nagyon hasonlított egymáshoz. Kb. 3×3 m nagyságú, négyzet alakú, szabályos, egyenes aljú, egyenes, függőleges oldalú gödrök. Kettőnek az aljába egy kicsi, teknő alakú gödrök vájtak, a gödrök sarkában tűzhely maradványai feküdtek.

Az egykori település jellegzetes objektumai a 80–110 cm mély, ívelt oldalú gödrök, amelyek valószínűleg tárológödrök lehettek. Az egyik gödör alján, pontosan a gödör közepén, egy sekély mélyedésben vassarló feküdt. Egy másik gödör alján, a gödör közepén egy őrlőkövet találtunk.

KOVÁCS ÁGNES – RAJNA ANDRÁS

538. Törökszentmiklós-Surjány, Morostó-part (Homokbánya)

(KÖH 65460)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye)

U, R, B, Szk, LT, Sza, Ge, Á

2010. március–áprilisban megelőző feltárást folytattunk az ismert lelőhelyen, mivel a tulajdonos a lelőhelytől D-re homokbányát nyitott. A lelőhely Törökszentmiklós-Surjány legszélső házaitól K-re, közvetlenül a Tisza árterületének (Morostó) szélén, egy ÉK–DNy irányú, intenzív magasparton található.

A lelőhelynek csak a D-i szélén folyt a feltárást, három egymás melletti, de közvetlenül nem kapcsos-

lódó felszínen, összesen 7882 m²-en. A magaspart széle – vagyis a lelőhely legintenzívebb része – változó távolságra volt szelvényeinktől, legjobban a 2. felszín közepén közelítettük meg a partot, a 3. felszín pedig kifutott a magaspart szélére. E két felszínen nagyon intenzív telepjelenségeket észleltünk. Az 1. felszínünk volt a legtávolabb a parttól, itt megtaláltuk a lelőhely K-i szélét is. A 2. felszín közvetlenül a kitermelt bányagödör szélén nyitottuk – ettől D-re, DK-re néhány objektum megsemmisülhetett a bánya kitermelése során.

A lelőhelyen 195 objektumot és azon belül 220 stratigráfiai egységet különítettünk el. Közülük 47 objektum – 42 gödör, 2 árok és 3 épület – korát leletanyag híján nem tudtuk megállapítani. Őskorinak 46 objektum bizonyult; 1 kút, 6 gödör és 2 épület olyan kevés leletet tartalmazott, hogy közelebbi kormeghatározást nem tett lehetővé. Négy gödörrel és egy árokról csak azt sikerült megállapítani, hogy az újkőkorból származnak. Pontos kormeghatározást 3 AVK és 7 szakálháti kultúras gödörrel tudunk adni.

A rézkor időszakába 1 tiszapolgári gödör és 3 tiszapolgári csontvázas sír tartozott.

A bronzkorból származott 3, közelebből nem meghatározható gödör, valamint 10 halomsíros és 3 Gáva-kultúras gödör.

A vaskorból 1 szkíta gödör és 1 kelta földbe mélyített ház került elő.

A szarmata korszakra 2 földbe mélyített épület, 60 gödör és 2 kemencebokr volt keltezhető. Négy épület és 31 gödör gepida korúnak bizonyult.

Egy gödör Árpád-kori volt.

Két gödör – melyek a szelvény szélén voltak – egy esős héten megsemmisültek.

Az egyes korszakok közül egyedül a tiszapolgári kultúra temetője különült el, a sírok mind a 3. felszínen jelentek meg, az összes többi korszak egyenletesen oszlott el a felszíneken.

A leletek közül ki kell emelnünk a szakálháti gödröket, melyekben sok festett kerámia került elő. A tiszapolgári sírok közül kettőben volt kerámiamelléklet, a harmadik melléklet nélküli volt. Ez utóbbi esetében vörös festés nyomát észleltük a karcsonton. A bronzkori gödrök változó mennyiségű anyagot tartalmaztak, de inkább keveset.

A legintenzívebb a szarmata időszak volt. A hatalmas, mély gödrök igen nagy mennyiségű leletet tartalmaztak, közöttük vascsákányt, valódi, díszített terra sigillata töredéket, római mázas töredékeket. Már az anyag részletes feldolgozása előtt elmondható, hogy ez a teleprészlet a szarmata korszak legvégéről, a hun időszakból származik (hun típusú korsó, hullámvonal díszű kerámia).

A gepida gödrökben a jellegzetes kerámia mellett kétsoros csontfésűtöredékek, agyagmécse került elő. Mindössze az egyik házban volt bepecsételt díszű kerámia-töredék. A humuszolást megelőzően fémkeresést végeztünk a területen, melynek során egy gepida

bronzfibulát, néhány késő bronzkori tűtöredéket és öntőlepleny-töredéket találtunk.

TÁRNOKI JUDIT

539. Túrony határa

(Baranya megye) U?

2010. augusztusban régészeti megfigyelést végeztünk a Horvát Tranzit gázvezeték-fektetés földmunkái által érintett lelőhelyeken.

Katalin-puszta (HT-166 lh., KÖH 74691): Augusztus 25–28-án a nyomvonal 185+725 és 185+845 km-szelvényei között leállítottuk a munkát. A gázvezeték nyomvonalában 626 m²-nyi nyesett területből régészetileg pozitív 485 m² volt. A lelőhely a garéi műúttól D-re, sík területen található. Az objektumok egy része nem tartalmazott leletet. A 4. sz. objektumban egy nagyon rossz megtartású zsugorított csontvázat találtunk, melléklet nélkül. A terület a kevés, elsősorban durván soványított, rosszul égetett leletanyaga alapján őskorinak (neolit?) határozható meg.

Petike-puszta (HT-167 lh., KÖH 74693): Augusztus 26–30-án a nyomvonal 186+045 és 186+100 km-szelvényei között a gázvezeték nyomvonalában 786 m²-nyi nyesett területből régészetileg pozitív 221 m² volt. A lelőhely a HT-166 lelőhelytől 200 m-re D-re található, objektumainak típusa, leletanyagának jellegtelensége alapján ez is őskorinak határozható meg. A két lelőhely valószínűleg egyetlen, nagy kiterjedésű, de csekély intenzitású település, de ez csak egy nagyobb felületű ásatással lenne bizonyítható.

Munkatársak: Orbán Gábor, Bósz Attila, Simó Attila, Birkás Péter, Zsubori István.

LIGNER JÁCINT

540. Ukk határa

(Veszprém megye) U, B, Kö

Szennyvízhálózat fejlesztéséhez kapcsolódó terepbejárást végeztünk Sümeg ÉNy-i részén, és a tőle ÉNy-ra fekvő települések területén. A tervezett nyomvonalnak csak kisebb része volt bejárható. A településeket összekötő szakasz nagyobb része gabonaföldeken haladt át, amelyek területét az aratás előtt zajló terepbejárás során nem tudtuk átvizsgálni. Terepi megfigyelésre egyedül a kukoricával bevetett mezőgazdasági területek voltak alkalmasak. A csatornahálózat települések belterületén, beépített környezetben futó részein is csak néhány esetben, a házak között és az utcák mentén fekvő kisebb-nagyobb kukoricásokban lehetett hagyományos terepbejárást folytatni. Összesen 16 új lelőhelyet azonosítottunk.

Ukk belterületén, a 84. sz. főúttól K-re nagy kiterjedésű őskori és középkori lelőhely húzódik a Jókai utca mentén a főút és a Bertényi-árok között (*Jókai utca, KÖH 75595*; nagysága 600×180 m). A településtől É-ra emelkedő domboldalon, közvetlenül a lakóházak É-i szom-